

Latviešu pasaku ideāls.

Ievads.

1. Mulkītis un bārenīte.
 2. Laimes-mātes vēlējumi un labo darbu atmaksas.
 3. Stiprinieki un vidusmēra cilvēki.
 4. Darbs.
 5. Draudzība.
 6. Launo darbu sekas.
 7. Cilvēka pārēja viņā saulē.
- Noslēgums.

Pasakas ir cēlušās senātnē, kad senātnē vēl nebija apgaismojusi cilvēka prātu un laudis ticēja brīnumiem. Bagātā fantāzija savija daudus dievains nostāstus, varoņiem piedēvēja pārdabiskus spēkus un citas dievains īpašības. Bija sastopami arī magi un burvi, kas lika sevi apbrīnot viņu dabas gudrību dēļ; laudis viņiem piedēvēja dieviskīgu varu un pārdabiskus darbus.

Ledzīlinoties, arvien vairāk pasakās, varam secināt, ka viss, kas patiesi liels un nemirstīgs, saistās ar kādu brīviskīgu, bieži vien, parīsam fantastisku notikumu, kas pārkāpj reālītātes un ticamības robežas. Senā latvisā optimistiskais pasaules uzskats nav domājams bez pārdabīgiem gadījumiem jeb brīnumiem, kur taisnība arvien uzvar ne-taisnību.

Latvisu tantes pasakās, lielā mērā, atrodam

seno latviešu pirmgudrības. Šeit parastajās
 dzīves gudrības ieliek līdribās, izdomātos tēlos
 un simbolos. Šos pasaku fantastiskos tēlus
 varam attiecināt uz īstenību; viņos iz-
 paucas tautas moraliskie, didaktiskie un
 reliģiskie urskati, kā arī ticība labā, cēlā
 uzvarai.

Mūsu senčus varam urskatīt par kalnā
 kāpēju tautu, kas tie dzīvēs attīstībai,
 ceļam uz augšu, uz pilnību. Šī garīgā
 kalnā kāpšana nav vienkārša, tā ir saistīta
 ar grūtām cīņām. Lai nonāktu pie pilnības
 ideāla, katram ir jāiet caur šķēršļiem un
 uzvarām.

Tādu garīgās attīstības ceļu mēģināsim sa-
 skatīt latviešu tautas pasakās.

Pasaka par gudriem brāļiem un mulča Jāniti
 (L. D. II sēj. 481 lpp.) Šo pasaku sastopam vairākos
 variantos un tās saturu ir šāds:

Beitim trīs dēli, divi gudri un trešais mulkātis.
Divi bija veikli un gādīgi, trešais lēns un domīgs.
Tēvī mērā zināja katru putna ligzdinū, un
ņēma putniņus un nesā mājā. Trešais zināja tāpat,
bet nekad neveda putniņus uz mājū. Viņš apsēdās
zem koka, skatījās un klausījās kā putniņi darbo-
jas un pakaisīja viņiem mairis druscīnas. Brāļi
to, redzēdami, nosauca viņu par mulki, vāja un
issmēja. Reiz viņš pārveda mājā jaunu starcdinū
ar salauktu kājīnu, brāļi gribēja viņam putniņū
atņemt un izcept, bet fānītis to nedeva. Viņš
beroja viņu un kad bija atbēslējies aiznesā at-
pakaļ uz mērū.

Tēvs manīdams, tuvojāmies beidzamo stundu,
lūdzra mīlo Dieviņū, lai atļauj arī pēc mīšanas
gādāt par fānīti. Dieviņš gan negribēja, teica,
ka patš gādājot par vientiesīem, bet beidzot
ļāvēt apsūtija ispildīt vecisā lūgumu.

Beitīs sapulcināja savus dēlus un sacīja, kad

būšu miris nāciet katrs pēc kārtas pie manas
kapa skaitīt pārlamus. Dēli apsotijēs.

Tai pašā laikā izbāca ziņa no ķēniņa, ka prin-
cese par savu līgavaini izvēlēšies Fikarfo, kas
straujš zirgā jāclams viņu pilo priekšā zem troņa
nobūces.

Guodie brāļi, sapņodami par princesi, aizmīsa
savu solījumu - negāja sargāt tēva kapa. Jānītis
gan to nebija aizmīsis, viņš vēl atgādināja
brāļiem, bet viņi nenlausīja. Mulķītis viens
pats sargāja tēva kapa.

Notikto dienā jāja daži ne dažioli prinči un
arī abi guodie brāļi. Pēdējie mulķīti atstāja
māja raudot.

Mulķītis atriekt pie tēva kapa, cerēdams, ka
tur dieva lūgšana jo spēcīga. Viņa cerības pie-
pildās, tur viņš dabū pārdabisku zirgu,
zvernas drēbes un tāclējādi uzjāj kelnā un
nobūco princesi.

Kādā citā variantā princese novietola stikls vai
 dimants kalna virsotnē, pie riņas jāurjāj pre-
 ciniķiem un jānovelk riņai no pirksts dimants
 gredzens. Kā jau pirmā variantā minēts, mulkī-
 tis arī šeit sargā tēva ķepu un par to viņš no
 tēva manto sīlpīti ar ko var insaukt sudraba,
 zelta un dimants riņķus, un spēj tēpētis spēšs
 diānās. Tādējādi mulkītis spēj iedarīt būnams-
 urjāt stikls kalnā, novilkt princesei gredzenu
 un klusi parust. (L. P. V. sēj. 375 lpp. un Sm. 148 lpp.)

Šā dienā princese meklē savu līgaraini; viņa
 meklē to slaps augstmaņiem, bet mulkītis klusu
 sēš un gaida, lai pienān princese pati. Viņš
 domā: „Es mīlēju viņu jau sen, es būējū
 viņu brāšs jaunīklis būdams, lai viņa mani
 mīl arī parastajos svārkos ieraudrējusi!”

Beidrot viņa tomēr ierauga savu isto, vēlēr
 mulkītis klusu par stingru un gudru valdnie-
 ku (L. P. VI. sēj. 74 lpp.)

Šīs pasakas dažādos variantos, mēs
 varam saskatīt cilvēka garīgo kalnā kāpšānu,
 ceļšanos pēc augstākā ideāla, ko ceļšos nesniegt
 daudzi, bet laimējas to iegūt tikai retam, kas
 ar savu sirds šķīstību un kristus tikumu pa-
 ceļos pāri citiem laudim. Tā arī šeit jānīstis,
 kas līdzīgi pirmkristīgajiem tika nonicināts, pa-
 zemots un par vienkāršu mulxi turēts, ar savu
 cēlo sirdi pacēlēs pāri saviem gudrajiem brā-
 ņiem un bija gudrāks, varbūt, par daudz gudra-
 jiem. Bija personīgā kristība, vienkāršība, lab-
 sirdība, apdomība un mierīgums, bija tie spēki,
 ar kuriem viņš atšķīrās no pārējiem. Turpretim
 gudrie brāļi, kas diriģēs ar savu gudrību,
 lepību, veiklību, iedomību, aizmīsa pat
 savu svētāko pienākumu (sargāt tēva namu).
 Būdami bez rakstura stingrības, niegli ais-
 rāvis no dažādiem dzīves kārdinājumiem un
 sakarā ar to nebija spējīgi sasniegt dzīvi savu

ideālu. Viņos mēs neraram saskatīt nevienu
no tām labajām īpašībām, kādas bija mūļķa
ģānītīm.

Kā mēs pēc pasaku gudrībām redzam, tad,
tas gaišais spēks, kas piemita mūļķītīm jā-
meklē taisni vienkāršībā, klusumā un kautībā.

Tiesi princese, ko varētu uzskaatīt par pašu
gaišuma simbolu, redz arī mūļķiņa parasto-
jiem, vienkāršajiem svarīgiem gaišā spēka iz-
starojumu. Šo gaišo spēku cilvēks saņem
ar pakāpenisku norūdīšanos. Tā arī ģānītis
jāj trīs reizes kalnā un katreiz jau ar spožāku
ziņu un mirdzšānkām drānām.

Drēseles tīrība, šķīstība, sirds skaidrība, kas
piemita mūļķa ģānītīm ir tas ideāls, pēc
kā apsināgs latvietis nekad nebeigs ceustis.

Bez jau minētajām, labajām mūļķiņa
rakstura īpašībām, viņam vēl piemīt liels
drošsirdība, nesatricināma palātība, stingrs

grība, stipra ticība sev pašam, aukstasinība,
 mierīgums un lūk visas šīs labās īpašības
 ir tie spēki, kuri dēļ mūķītišs uvrarējs tumšo
 varu (L.P. VI sēj. 441, 448, 451, 464 lpp.)

Deriski spilgti minētās īpašības redzām pesent
 „Berbaulis meklē bailes.” (Sm. 58 lpp.) Mūķītis gājis
 meklēt bailes. Viņš aizgājis kānīnē apburts pīli
 ķilķemus vārt. Te piepēši viņš redz: pa skursteni
 nokrīt cilvēka aona, kājs, gelve un rumpis, viņš
 mierīgi domā: ir labi, būs no minētajiem locekļiem
 darba rīki: mentīte, āmuriņš, kausiņš un mulde.
 Beidrot locekli pierīņojās pie rumpja un
 atdrīvojās. Viņš nocērt gelvu un mierīgi iecīt
 lielā zālē ķilķemus ēst. Tad nāk velniņš
 pēc ohr ar vairākām galvām, visas tas viņš
 nocērt un iemet pagrebē. Beidramajam velnam
 ar lauras gelvu un pērkonu bēsi lieomas
 ohrēs no mutes, arī šo viņš aukstasinīgi cīn-
 tis uvrarējs. Tā mūķītis drošindīgi norīta

visus velnus, atsvabināja apburto pili un kluve
kēniņa suots.

Savēkot variāces pasakas kopā, par diviem
gudriem brāļiem un mulķīti, viņš varam sa-
skatīt cilvēciska tieksmes pēc kāda augstāka
ideāla - augstākās pilnības.

Parasti, kā mulķītim tā gudrajiem brāļiem
ir jācīnās ar pārdabīgiem spēkiem, buismīgiem
pretiniekiem: velniem, pūķiem un t.l. Šajās cīņās
ar pārdabīgo pretinieku, gudrie brāļi katreiz
cīņā sevišķi un ienīt postā, tad ierodas mul-
ķītis un viņš atsvabina, bet kā atmaksu saņem
nepeteicību.

Kādē pašam gudrie brāļi iet meklēt savu no-
laupīto māti, māsu vai kēniņa meitu kā kurā
variantā (L.P. II sēj. 45, 50, 116, 118 lpp.) Mulķītis ar grūtībām
bet viņu nelaiž. Tā kā viņam ir ļoti liels rēķināms,
tad viņš nepamanīti aiziet.

Kā gudrajiem brāļiem tā mulķītim jācīnās

ar velniem, pūķiem un t. l. pretiniekiem, lai
noskūtu pie mātes. Kā jau minēju, gudrie
brāļi nevēstur šos grūtos pārbaudījumus, pado-
das darādiem vilnājumiem un cieš neveiksmes,
turpretim mulķītis nepadodas kērdinājumiem,
neatlaistīgi un pacietīgi turpinā cīņu.

Pēdējam visgrūtākos brīvos momentos ierodas
pārdabīgi palīgspēki un palīdz veikt visus
sīcērslus. Tē grūtām cīņām ar velniem mulķītis
ir glābe māti. Gudrie brāļi, pamudināti no liela
skandāla, celā uz māju mulķīti nonāvēja
un pierunāja māti teikt kēriņam, ka viņi ir
glābēji. Tā arī notiks, brāļi usdevēs par glābē-
jiem un vēl parobajēs par mulķīša pērušam.
Kā jau parasti pasākās, mulķītis ar kādu
pārdabisku spēku palīdzību atdabū savu
obrību, ierodas pie kēriņa un taionība nān
gaišmē.

Launos darbus nevar apslēpt, agri vai vēlā

tie nān gaišmā un urvar taisnība; tā arī
sēit mātē istāstā taisnību un mulkītis klava
par valdnieku.

Bet kas gan tas par noslēpumu, ka katr-
reiz tieši, tas taisnais, labais urvar, kaut arī
šķiet, ka viņš ir bojā gājis (brāli noslepka mul-
kītē). Jo, varbūt, varētu seprast tā, ka tas la-
bais jau pats par sevi ir daļa no divišķīgā
esamības, kas mūžīga un kā tāda ir neizmērinā-
ma. Tāpēc arī augsti ētiskais cilvēks ir stiprs
un neuzverams.

Cilvēkam, kas ar visām savām domām un visu
savu dvēseli tiecas uz augšu, kā to redzam pa-
saxās par mulkītē — katrē grūtē būdā viņam
ir palīdzēt kā dabas spēki tā arī citi labprātīgi
cilvēki. Sēit varam atklāt isticienu no
bībeles: kas Dievu mīl, tam viss liets par labu
nāx. Visas labās un pareizās vēlēšanās un
domas var iziet tikai no labas sirds, kā

to redram pie mulkētāja, kas launuma neperina,
bet visas pretējās, launās un nelietīgās - Jīcei
no launas sirds kā tas ir pie gudrajiem brā-
ļiem, kas mulkēti skauda un launu vēlēja.
Mulkētis, kas savā sirdī nesa Jīcei labis vēli-
šanās, tamdēļ arī nevarēja launs būt pret saviem
nekrietnajiem brāļiem.

Ka jau katreiz, pēc pasaku morāles, labajam
ir jātop par valdnieku, bet slihtajam par
apenkšnieku - tā arī mulkētis katreiz kļūst
par valdnieku un cēlsirdīgi piedod saviem
launajiem brāļiem.

Šī labā, dievišķīgā motīvs ir drīzi iesakņojies
seno latviešu dāseļē.

Šo motīvu mūsu pasaku lielākajā daļā
redzam viscauri.

Apskatīsim pasakas par bārenīti, kuras
arī sastopamas ļoti daudzos variantos.

Pasaka „Pelnušķīte.” (V sēj. 81 lpp.) Bārenīte

Tiek ļoti mīcināts un saukts par Pelnuuski, jo pamāte viņai pelnos gulēt, bet savas meitas ļoti lutina. Reiz tēvs brauca uz pilsētu un prasīja meitām, ko lai atved? Mātes meitas ievēlējās dažādas grevas lietas, bet bārenīte lika atvest to koka zariņu, kas tēvam, mājā braucot, aiz cepures aizķeršoties. Tā arī notika. Tēvs bārenītei pārveda larda zaru un to viņa iedēstlījs uz mātes kapa. Tās irauga par lielu koku, kurā dziedāja visādi putni.

Kēniņa dēls gribējis ievēlēties līgaru un saicinājis visas tās zemes meitas uz balli. Mātes meitas uzposušās un aizgājušās. Bārenīte ar gribējusi iet, bet pamāte viņai lix vispirms izlasīt lēcas no pelniem, atskriem putniņi un palīdz viņai izlasīt. Tēc tam viņa lix vēl vairāk lēcu izlasīt, bārenīte tās atkal izlasa. Pamāte bārenīti tomēr nelaida, sacīdama, ka viņai nav drību un ko tāds pasaulis smīdētis

pie citiem cilvēkiem darīsot, lai ejot pelnos
gulēt.

Bārenīte aizrūt pie mātes kopa un grib savu
sirdi iraudēt. Tikko viņa grib iet uz māju,
te no koka balh putniņš nosvēr snaišes
drēbes un zelta kurpes. Bārenīte sagērbas
un nepamanīta aizrūt uz ķēniņa dēla belei.
Ķēniņa dēls viņu tūlīn ievēro un negrib vaicāt uz
māju laist, jo viņa izskatījies kā istā princese.
Tā viņa gāja arī otru vakaru un katru klusi
paruda. Pēdējo reizi bārenītei kurpe pielīpa
pie sliekšņa un ķēniņa dēls pēc kurpes gāja
viņu meklēt. Pēdējais gājis māju no mājas un
licis meitēm kurpi mēģināt. Tamāte likusi sevi
vecei meitei nogriezt papēdi un kurpe derējusi.
Ķēniņa dēls redis viņu uz savu pili, pret kop-
sētu balh putniņš abruclājis, „asins kurpē istā
brūte vēl mājā.” Ķēniņa dēls pārlicinājies, u-
drējis asins, isveicis meitu un braucis at-

parakā. Tas pat noticis ar jaunāno meitu. Kēnina
dēls sapratis blēclību. Tad viņš braucis trešo reizi,
bārenītei kņupīte derējusi; viņš to aizvedis uz
savu pili un apprecējis. Kāru dienā bārenīte
aicinājusi arī pamāti uz barnīcu, bet tikko
pēdēji gājusi barnīcē, salaidušis putni un iz-
knātusi viņai acis.

No šīs pasakas redzam: bārenīte ir pieticīga,
paremīga, cākla, labirdīga, pacietīga un klusa.
Visgrūtākajos dzīves brīžos aizrūt pie mātes kapa,
irrand savas drīseles sāpes un atvieglotu sirdi
atgriezīs mājā, tāpat kā mulka jānītis pie
tēva kapa. Lūk, ka īstie sirsniņgie dzīvēs
sakarā neisbeidzas pat ar nāvi, jo mātē palīdz
savai meitai; bārenītei, piepildīt viņas sirsni-
ņānās vēlēšanās; tāpat tēvs palīdz mulkītim, kā
to jau redzējam ar burvju svilpīti.

Bārenīte līdzīgi mulkītim visas dzīves grūtības
pārvar ar pārdabisku spēku palīdzību.

Tāpat kā princese mūķa ģēniti iraudrēja viņa
parastajos, vienkāršajos svānos, tā arī Ģelmuņskīti
atrada ķēniņa dēls pelnos - vienkāršībā, klusumā.
Kā pasakā par mūķīti tā arī pasakā par bē-
renīti, redsam to pašu gaišo atbilstības ceļu un
liksanos pie augstākās pilnības, pie labā uztura.
Tādēļ pasakā vēl redzējam, ka labais tiek at-
maksēts ar labo, launais ar launo.

Kādā citā pasakā par bērniņi redsam, ka pati
Laiņes-māte par viņu gādā un nolēmj viņas mīru
pie nopelniem. Šī doma ir izteikta dažādos pa-
saku variantos. Pasaka „Meiņes pie Laiņes-mātes”
(Sm. 1284pp.) Bērniņe bijusi cārka un godīga, pamāte
viņai visādi nerofusi, mūcējusi bādu un moeju-
si. Sava īsto meitā ļoti lutinājusi. Reiz pasā cie-
mē sūtījusi bērniņi mērē ožas lesīt un iedevusi
līdz pelnu maisi, miltos aprārtītu. Bērniņe, rau-
dēdama, uic mērē un novān pie Laiņes-mātes
būclīņas. Iestāte sava bēdes, dod Laiņes-mātei

savu maisīti un ispilda pēdējās parēles. Bārenīte noslaucis Laimes-mātes pagalmu un tur salasa daudz ogu. Tagad viņa ir ļoti priecīga, pateicas Laimes-mātei un grib iet uz māju.

Laimes-māte, redzējama bārenītes labirdību un viņas labos tikumus, iedod viņai kastiņi ar viņas laimi, par ko bārenīte būnījās: „vai viņai arī esot laime?” Trešā dienā atgāja princis un to apprecēja pēc Laimes-mātes novēlējuma.

Tamāte sūta arī savu meitu oges lēsit un iedod visādus gardumus lēdz. Mātes meita arī nonāk pie Laimes-mātes būdņas, bet ir nepaklausīga un rupja. Laimes-māte palīdz viņai saļēst oges un iedod kastiņi ar viņas laimi. Tikko viņa kastiņi taisa valē, iršaujos liecmes un visu aprij.

Kā jau redzējam, tā arī šeit bārenīte ir paklausīga, labirdīga, cēnle, pieticīga, paremtīga kā pretstabs viņai ir islutinātā mātes meita:

neapklusīga, slinks, rupja un liels mērs ego-
iste.

Laines - māte, kurai pieder augstākā zinā-
šana taisnīgi leņķ, vienam tādai, otram citā-
du mūžu, katram tādai mūžu kāds viņam pi-
nākas. Viņa zina cilvēka mūžu jau priekš
dzimšanas. Laines - māte izpaužas cēlonības
likumā, kas notiek cilvēkā dzīvi pēc viņa
darbiem.

Senais latvietis ar lielu uzticību vaudzījās
ar Laines lēmumiem, pārliecināts, ka viss
notis pēc iepriekš noteiktā un nosacītā.

Neizvairāmo likteni mēs skaidri
varam saskatīt pasakā „Nolemtais liktenis” (Sm.
309 lpp) kādai kelpa sievai piedzimusi meitiņa.
Kad pēdēji dzimusi, tad Laines - māte, ar pūti
durvīm stāvēdama, norādījusi viņai likteni -
šīs mājas saimnieka dēlu. Saimnieka puika
ar pūti to dziedājis un bijis ļoti dusmīgs.

Reiz viņš kalpa meitenei tīsi pārsiti galvu,
lai viņa nomirtu. Meitene nenomira, bet tikai
galvas virsū viņai palika liela rēta. Pagāja gadi
— nedeļ saimnieks dēls zināja, kur kalpa meita,
nedeļ pēclēji, kur viņas novēlētāis jauneklis.
Saimnieks dēls ārīgojis pilsētā un apprecējis
loti skaistu jaunu. Reiz jaunā sieva licu-
si vīram paiestāt galvu. Vīrs galvā uraudzējis
lielu rētu un prasījis, kas tā par rētu?
Siera stāstījis par Laimes-mātes nolemtu
saimnieka dēlu. Tad vīrs sapretis un teicis:
„Tad jau tas ir mans darbs.”

Kā šī redzējam, tad domā cilvēcis nerareji iz-
bēgt sevam nolēmtajam liktenim.

Ļ arī pasakas, kur redzam, senais latvietis
ticēja, ka laimes lēmums nav absolūti negro-
zāms, to var novērst ar paša gaūgo spēku
un palīdzību uz dienu.

Mūnēto domu var saskatīt pasakā, No

pērkona irglābtais ķēniņa dēls." (Sm. 3/0 lpp.)
Vienam ķēniņam bijis vienīgs dēls, ko viņš
loki mīlēja. Viņam drimstot Laines-māte pa-
sludināja, ka četrpadsmit gadu vecumā viņu
pērkons nospersot. Kad dēls turojis četrpad-
smit gadu, ķēniņš lieis izrast pagrabu, lai
pērkons tur netiktu klāt. Noteikta dienā pa-
rādījies pērkona mākonis un cēlusies arvien
augstāk. Ķēniņš lieis dēlam paslēpties pagrabā.
Dēls negājis pagrabā, bet izgājis klajumā, mīnīgi
domādams: ko dievs darīsot, tas būsot labi
darīts. Drīz vien stipro pērkona spēriens
saspēris ķēniņa stipro pagrabu, bet dēls, stē-
vēdam klajumā, palicis drīrs.

Ķēniņa dēls irglābās no nolēmtā liktena ne ar
rupji varu, bet gan ar palāribu augstā-
kajai varai; stipro ticību dievam un ber-
bailību.

Ir ļoti daudz pesones, kur katls lābs

darbs, laba doma tiek nopelnim svētīts un
simtkārtīgi atmaksāts kā to redzam pesakā
„Lēsiotīgi meitene” (Sm. 280 pp.) Nabaga meitenei nev
nekā vairāk bijis kā Ties, ar mugurā, un sausa
maires gabaliņš rokā, ko labprātīgi laudis ied-
vusi. Viņa bija godīga un diobijīga. No visiem
aizmiršta viņa palāvēs uz dienu un vakaru uz
lauku. Viņa satika nabaga vīriņu, kas lūdzta
viņai duseiņ maires, jo esot issaleis. Meitene
viņam atdeva visu. Tātad ejot viņa satika mazu
bērnu, viņš, raudādams lūdzta viņai lēxatim,
jo galviņa selsot. Meitene to viņam atdeva.
Tā viņa visu atdeva lūdzējiem, pat kreklim.
Tā tam meitene priekšē sāns birt vāiznes
no debesim, tās pārvērtās par rubliem un mei-
tene palika bagāta.

Kā jau zinām, labajam, kas pats ir daļa no
dievišķīgās esamības, būnišķīgi kārtē viņa
labie darbi tiek atalgoti, kā to redzējam Tiesā

minētajā pasakā.

Šo pašu domu redzam vēl kādā citā pasakā
„Nabaga brāļa laime.” (Sm. 2449p.) divi brāļi: viens
bagāts, otrs nabags. Pirms pie bagātā brāļa iegā-
jis nabaga recītis un lūdzis ēst. Saimnieks at-
teicis, ka šin slinkos laikos nevarot dot ēst, lai
ejot tālāk. Beeitis aizgājis pie nabaga saimnieka
un uers nav presējis. Saimnieks pats viņu aicī-
nājis pie galda ēst, recītis pateicis. No tā lai-
ke nabaga saimnieks palicis bagāts, bet bagātais
nabags. Tad viņi atpazīst, ka recītis bijis
Dieviņš.

Šeit redzam, ka bagātība nav galvenā vērtība,
bet gan cilvēka labās īpašības, jo bagātību
var viegli pasaudēt, turpretim labās īpa-
šības nes svētību.

Li sastopamas pasakas par stiprumiem un
loki daudzros variantos. Kādi pasakā (II sēj. 1699p.)
veckiem bijis lokis stiprs cilvēks, bet reiz viņš

savus spēkus bijis zaudējis un nevarējis vaicāt
savus locēklus pakustināt.

Pēc ienācis nabags un lūdzis viņam ēst. Štīpri-
niens izstāstījis nabagam savu nelaimi un pavēlē-
jis pašam iet kambarī ēst un drēbt, cik vēlas
un ko grib.

Nabags, redzēdams viņa labvēlību, kā atmaks-
ot štīpriņiem dāvējo pārdevisku fizisku
spēku, ko viņš izmantoja citu labi un saņēma
atkal atmaksu. Nabags nav bijis nabags,
bet dievīnš, kas gribējis pārbaudīt viņa altru-
istiskās jūtas.

Mūm senči ar savu dievīnu ir atradušies ļoti
tuvās, draudzīgās attiecībās, viņš nebija auzots
un nepieņemts, bet gan kā tēvs izturējās
pret saviem bērniem, labs - gādīgs, kā to
pasakās redzam.

Kādē citā pasākā „Štīpriņiem” (II sēj. 61. lpp.)

Kāds štīpriņš apsit viens pati visus ķēniņus

kaņā pulkuss un iedrošāi pašam ķēniņam
bailes. Štipriniers grib precēt ķēniņa meitu, bet
pirms viņš to apņē, viņam ir jāatrod zelta
virgo, zelta suns un zelta gailis. Lai visas mi-
nētās lietas dabūtu štipriniernam bija jānod
grūtas cīņas ar pārdabīgiem pretiniekiem,
kurus viņš urvarēja savā fiziskā un garīgā spē-
ka dēļ.

Bēr tam vēl pasaka, "Lielie štiprinierni." (Sm. 1984pp)
Kādē pagastā dzīvojis ļoti stiprs vīrs, jo spēce
zinā ar viņu neviens nav varējis mēroties. Viņš
patiesis lepns un lietīgs. Bet viņš sadomājis
iet pasaulē urmeklēt lietrīgu štipriniernu.
Štipriniers sācis steigēt pēc pasauli un nonācis
pie mājiņas, kurā dzīvojam beceņīte ar savu
vīru un dēlu. Štipriniers pateicis, ka mek-
lējis sev lietrīgu štipriniernu ar ko spēkoties.
Beceņīte teikusi, ka arī viņas vīru un dēlu
daudzināt par štipriniernu. Štipriniers

hija priccēgs, ka atradis pretiniekus, bet vēl
šaubijās vai būšot līdzīgi. Vecīte būdama ja,
lai nelieloties par agru. Šipriniers aizgāja gu-
lēt. Naktī pēdējais pamodēs no savāda trons-
ņa. Visa zeme nodimdēja, pārnēca vecenītes vārs
un dēls. Vecenīte izstāstīja, ka esot iemaldījies
kāds šipriniers, kas meklējot sev pretiniekus, ar
ko spēkoties. Vecis viņu nosauca par velgu un
teica ar viņu knipu nosist. Šipriniers no
lielām bailēm aizbēga. Vecis ar dēlu drinās pa-
kel. Šipriniers patīca milsi, kas nesa uz ple-
ciem divdesmit balnu. Šipriniers lūdzs nutri,
lai viņu paglābjot no ļauniem vīriem. Pēdējais
iebāra viņu birstu kabatā. Pēcveja ļaunie
cilvēki un presēja, lai atdodot bēgli. Mulsis
viņus nosita. Tad mulsis teica: „vai Teo nu
patīkšu ar mani spēkoties?”

Minētajā pasākā atklāto hitību, iedomāto un
savu spēku pārvērtēšana.

Spriežot pēc vairācām stiprinieku pasākām, jāsecina, ka ar fizisko spēku vien cilvēks nevar sasniegt augstāko vērtību, (kā to redzījām pasākē par stiprinieku, kas grib precēt ķēniņa meitu) arī viņam jāiet caur sīkstīšanās ugunīm, lai iegūtu garīgo stiprumu.

Kā abu minēto spēku izpaušumu vēl jo izcilākā veidā redzam pasākā „Lengales ķēniņa meita Skaistīte.” (II sēj. 157. lpp.). Ķēniņa vienīgā meita, ko viņš ļoti mīlējis, reiz izgāja darā stāgēt un velus to nolaupija. Ķēniņš, būdams lielā bēdē, izsolīja atstājam lielu maksu un Skaistīti par sīnu. Pēcticis danda Lengales jauneklū, bet par visiem vairāk viņu meklēt vēlējis ķēniņa skaistais kambayjuncus. Pēcticis izgāja meklēt kopā ar diviem pavadoniem. Jauneklis, pamudināts no lielas mīlestības pret Skaistīti neatlaistīgi un drošsirdīgi cīnījās ar tumšajiem spēkiem: velniem

pūķiem un t. l. Launeklis nolaietās velna
alā, nosita velnus un izglāba Skaisti.

Viņa paradoni, redzēdami, ka Skaisti iz-
glābta, bet pats glābējs vēl brīvēs, nemēži-
nāja viņu glābt, bet nogalināt.

Launais paradoni nodoms neizdērs, jo
jaunais varonis infinitīvi nojauts launā
turošanos un ar savu spēku, gudrību, at-
jautību un pārdabisku spēku palīdzību is-
glābās (parasti stiprinākus irus kāds liels putns).

Launais paradonis, domādams, ka istais glā-
bējs ir nositis nonāvēja savu eļā bietri un
uzdērs par glābēju.

Kā jau redzējam, nekad neuzver launais, tā ai-
šit iradēs istais glābējs un launais parado-
nis saņēma savu pelnīto sodu.

Kādā citā peserā par trim nolauptām ķē-
nīza meitām, (II sēj. 370 lpp.) kuras izglāba un at-
svabināja vienīzais brālis, jaunais princis (ei

ši pasaka sastopama ļoti daudros variātos)
Jaunais princis jāj meklēt savas māses. Celo
viņš sastop ķēnus, kuri strīdas ap dažādām
magiskām lietām (sedli, zābaki un mētelis). Šīs lietas
viņš iegūst ar viltu un dočas celš. Ar minēto
magisko lietu palīdzību viņš atroda savas māses:
vienu pie zirņu ķēniņa, otru pie putnu ķēniņa
un trešo pie paša velna. Pirmie divi svaini vi-
nu uzņem viesmīlīgi un draudzīgi, bet ar trešo
viņam jāvairā gūžas ciņas. Princis ar ma-
ģisko spēku palīdzību, savu atpazīšanu uzvarēja
velnu, atsvabināja ne tikai māses, bet arī abus
svainus - apburto princus.

Te raksturīga brāļu māsu mīlestība, droš-
sirdība, varonība, viltība kā palīdzīdrekļi citu
glābšanai.

Maģijai piemērotajos apstākļos bijis liels no-
zīme, visu cerēja panākt ar maģijas maģijas
palīdzību, būrus un cilvēciskus ietekmēt un

dabūt to, ko vēlas (II sēj. 370 lpp.)

Princē pēdējā cīņā ar velnu raksturo viņa stingro apņēmību, nesalaužamo gribu pakatmēem pārvarēt ļauno, kam nān patīgā pārdabiski spēki.

Kā jau teicu, stingra griba, pašpalānība un pacietība ļauj cilvēkam ar mazāk spējam sasniegt lielas lietas, jo tā izslēdz bailes, šaubas un nedrošību.

Augstā minētās īpašības spilgti parādās kādā pasākā „Šaubīgā audējā” (Smi. 290 lpp.)

Scimnice iesākusi aust ļoti garu audekli, audusi, audusi beidzot viņai aprucis un viņa aizbēgusi no mājas. Bēgot viņa setinusi maru putniņu, kas knābējis dimanta velnu un to visu gribat noknābāt. Scimnice, redzēdama marā putniņa lielo pacietību un isturību, tūlī, steigusis atpakaļ uz māju un noaudusi audekli.

Apskatītajās pasākēs redzam, ka garīgojam spēkam jāapvienojas, jāharmonizējas ar fizisko spēku, lai sasniegtu mērķi.

Au' darbam pasākēs ir ievārdīta cīnīga vieta. To mēs varam skaidri redzēt pasākē „Bagāts kungs un viņa dēls.” (L.P. V sēj. 305 lpp.). Kāds bagāts kungs grib apprecināt savu vienīgo dēlu, bet pēdējais nevar izmeklēt sev nevienas piemērotas meitas. Tad tēvs noskaistas un saka, kuru pirmo satiks, tā jāprec. Viņi brauc, brauc un piebrauc pie ļoti nabadrīgas, bet tīras un kārtīgas būdīgas. Viņiem pretim nāk meite ar ūdeņu nesieniņu uz pleciem. Dēlam viņa ļoti patīk un viņš grib to precēt. Meita pie viņa neiet, nemā izmācās kādu amatu. Viņš gan negribēja, jo esot bagāts, bet meita neatsaidās un beidzot viņš izmācījās bildes mācēt. Meita vēl gribēja pārliecināties par viņa darba vērtību - aizeja bildes uz tirgu un tās dris vien līca izpūktas.

Mu viņa redzēja, ka viņa darbs ir vērtīgs un apbrīnājams.

Tācē viņa laimā viņš pasauca viņu savu bagātību un arī jauno sūnu. Novācis bērniņas stā-
vorli, viņš atcerējās, ka prot mālit bildes, un
sāka ar to pelnīt savu maizi. Viņa amatā viņu
beidzot saredza kopā ar siera un tīnai tagad
viņu bija īsti laimīgi.

Še mēs skaidri redzam, ka bagātība ir ātri ir-
nīcīga; katram cilvēkam vajaga mācīt savu
darbu - amatu, vajaga prast strādēt.

Darbs pacel cilvēka pašvērtības apriņķi,
pacel cilvēku uz augšu un viņš sasniegs
laimi.

Tācē šīs pasakas redzam, ka katrs darbs ir
krievim izpildāms, lai tas arī skatītājam
dotu apmierinājumu - estētisko baudu un
arī materiālo vērtību.

Katrs godīgs darbs vai amats veids raksturo

un šķīsta drēseli.

Pie darba piecler arī svētā nopietnība, kas u-
lauj darba gaitas traucēt un negrib izpaustis
vārdos, bet pienākumos.

Kādā pasakā „Snudra un Sisenis.” (I sēj. 386 lpp.)

Snudra cārli strādā visu vasaru, bet Sisenis
tikai līcā un dzied. Lūmu snudrai netūkst
nekā, bet Sisenis selst un mirst bado.

Se redzam, ka cārlums noved pie labklājības,
bet slinkums pie posta un bada.

Darbs vēl cilvēku pasargā no netikumības un
dod garīgu līdzsvaru.

Arī zvēru pasakās redzam, ka Dievs katram
piešķir, algu pēc nopelniem. „Zvēri rok upi.”

(Sm. 23 lpp.) Kad Dievs zvērus bija radījis, tad
viņš lina rakt upi, lai visiem būtu ūdens
ko dzert. Kad upe bijusi izrakta, tad Dievs
gājis apskatīt, kā katrs strādājis, un tad tādā
algū saņēmis. Kurmis ar lāci bijuši nošķie-

dusies ar dubliem un divs lieis, lai par pirmu viņiem arī spalva paliekot melna. Tāpat arī citiem zveriem. Būti dievu izmēdījumi, ka pirmā nav uverots, un par sodu divs lieis viņi uz galvas steigāt un grieņu muti. Tāpat arī vīsis dievu izrobojis un par sodu divs lieis viņam iet atpakaļ, bet ne uz priekšu. Vīsi svēti strādējumi, tīnci vālodze nekā nav darījumi, lai nenosmērtu savas skaistās drānas, un par to divs viņi aizliedzis upes ūdeni dirst.

Bez darba ētiskās norīmes, ir ceļas arī darba materiālā vērtība pēc izpildījuma labuma.

Kato darba darītāji saņem algu pēc nopelna. Tāpat arī cēklumam ir piešķirote augstāks vērtība nekā eksistumam, kā to redzējām tīnci minētē pasakē, kur divs nosoda skaisto vālodzi par slinkošānu un izvairīšanos no rūpji darba, kas varētu kaitēt viņas skai-

stumam. Kā jau zinām, katrs godīgs dēls
nāk cilvēkam par svētību.

Ar darba mīlestību latvietis kāps uz augšu,
viņš' apzinīgi darbā ieliks pēc sevi un iegūst
augstāko vērtību, iegūst garīgo līdzsvaru,
garīgo harmoniju.

Tad ir vēl pasakas, kur runā par draudzību.
Pasaka „Nēši draugi.” (Sm. 1884 pp.) Runā par tēvu
un vienu draugu, bet dēlam trīs draugi. Tēvs ar
dēlu sarunājas, kam no viņiem īstāns draugs.
Tēvs liek dēlam nokaut repri un sūta
pie draugiem, lai saka, ka nokāris cilvēku,
un lai viņi paglāb, kamēr pāriet vainīgā mē-
lēšana. Dēls aiziet pie pirmā drauga, tikko
pasaka savu nelaimi, viņš izdren draugu
arā. Tāpat dara arī otrs un trešais. Dēls to
pastāsta tēvam. Tagad tēvs viņu sūta pie
sava drauga. Tikko dēls pasaka tēvam nelaimi,
tad pēdējais draugs Jūlijs ar skrīšiem skrīn

Tīvam patīgā.

Te nu mēs skaicli redzam, ko nozīmē viens
īstā draugs.

Minētajā pasākā ir raksturots īstā un neīstā
draugs, parādot, kā katrs no viņiem istu-
ras drauga nelaimes gadījumā.

Īstā draugs ir nesautīgs, ir palīdzīgs katrā lai-
kā, viņš nebaidās no launām valodām, tur-
pretim neīstā draugi nelaimes gadījumā ne-
grib vairs draugu parīt.

Bez tam vēl pasvītots īstā draudzība sai-
stīta tikai ar vienu personu, kura savas ur-
ticības dēļ ir nesalīdzināmi vairāk vērts nekā
draudzība ar vairāk personām.

Te ir pauris arī ciena pret cilvēku kā pašmērķi.
Īstā draugs nevērtis cilvēku pēc zināmas
situācijas apstākļiem: bagātības, ārējiem apstāk-
ļiem, no kuriem varētu gūt kādu personīgu la-
bumu.

Sēit cilvēks diez cienīti savu garīgo īpašību dēļ. Aprīņa par īstu draugu dara pilnīgākus, mēs izjūtam, ka nesam vientuļi un saņaram ar to savas bēdas pašam rieglāk.

Cilvēka ļauns darbu sekas ir - pauzes arī pēc viņa nāves, to mēs redzam pašakās par mironu spoksānos. Šīs pesakas arī sastopamas ļoti daudzās variātos.

Kādreiz nomiris mērsargs, kas bijis ļoti liels bērnis. Pirmo nakti pēc nomiršanas daurījies pa istabas augšu un baidījies gulētājus. Otrā nakti viņš ienācis istabā. Istabā bijis suns, kas meties ienācījam vīrsū, ievākusies mirona cīņa ar suni. Mironis to sasplesījis gabalos. Sieva no bailēm aizskrējusi pie kaimiņiem; bērni palikuši gulēt. Kad sieva atnākusi; tad parastais laivs jau bijis pāri, mironis gulējis zārnā noskaidies ar asinim. Suns bijis sasplesīts, bet bērni gulējuši mierīgi.

Par sponsošanas ziņojumi tiesai: Tiesa liecusi
mironim nocirst galvu, ueliet stāp kājām po-
glabāt un cam krūtīm isdurt sērmūksa mieti.
Kad viss tas bijis izdarīts, tad viņš vairs ne-
baidījies cilvēkus. (L.P. III sēj. 44 lpp.). To pašu ve-
dram pasākā „Kēniņa meita zārkā” (L.P. III sēj. 10 lpp.)
un vēl daudz citēs, kurās šeit neminēšu.

Apskatot minētās pasakas redzām, ka cil-
vēka launās domas un darbi veliek viņam
miera pat zārkā un kapā.

Šos cilvēkus var atpazīt tikai augsti ētiskas
personas, vai kāda burvība saistīta ar zināmiem
paņēmienu, vārdu un lūgšanu.

Ja cilvēks grib sasniegt arī aissaulē laimi un
mieru, tad viņam nepieciešami ir jābūt sīni
pasaulē ētiski tīram un cēlam.

Seno latviešu ir daudz nodarbinājuši do-
ma par aissaulē dzīvi, to mēs redzām
no daudzām pasakām.

Pasaka „ Cilvēka pārēja debesīs ” (Sm 120 4/p)
Viens vīrs, visu mūžu, par to vien domājis, kā-
da drīze esot viņā saulē un sācis jau šaubī-
ties, vai parīsam būsāt kāda drīze. Reiz viņš
satīcis kādu vīriņu un izstāstījis viņam
sava raizes. Vīriņš viņam apsolījis parādīt
kā drīze viņā saulē un vedis to sev līdzi.

Gājuši ilgu laiku pa kalniem un lejām.
Vīrs bijis jau parīsam nokūsis un izslāpis.

Gājuši vēl kādu laiku un nonākušī pie
upītes ar ļoti skaidru ūdeni. Deceis vīriņš
atlēvis gājējam padzertis. Vīrs padzēris vīro
ūdeni, pāngājis pār upīti un iegājis skaistā
mešā, kur obrīdējuši darādi putniņi.

Ne nu vairs jūtis nogurumu ne slāpju un
pašam bijis tik labi ap sirdi, ka nevarējis ne
irteikt, bet pa visu tik būnījis. Deceis vīriņš
viņam jautājis, ko būnošis, vai nesot upītes
malē ko aizmisis — laikam cindus.

Vīrs aizgājis pie upītes un ieraudzījis mi-
rušu cilvēku, kuram vīrs' nav parinis - tā ir bijis
vīns' pašs' mēss.

Minēto pasākā mēs redzējam, cilvēka prātu,
nodarbinātu ar jautājumu par cilvēci pēc
nāves.

Kamēr cilvēks saistīts ar iedzienu cilvēci un
iedzienu sūpēm, tikmēr viņam minēto prob-
lēma ir mīkla un arī šīs cilvēces celš' līdz /sai-
ņai vīns' sauli iedziens' gūts, tāls', to pierāda
pasākā minēto vīra celojums ar reciti līdz
upītei.

No cilvēcis' upes iedzi, resp. atvērbinoties
no materiāles cilvēces varām, cilvēks gūst go-
rīgu apskaidrotību; vīns' pieņemas diviņģi-
gajai gaismai, pēc kam vairo neskaņ' zemes
bēdas. Vīns' ir kļuvis būvs, jūt svētlimību
ap sevi (minēto pasākā būvīņģis mērs' air' upes)
Lebrīnes pilns' būcti, reciti - dievs

atbrīvotai dvēselei grib aplinņus atgādināt
to, par ko viņš sevi ir turējusi materiālā pasaulē
drīzokums, tas būtu atgriezies pie upītes
pēc cimdium, kuru vietā viņš (dvēsele) ierauga
savu zemes tērpu - mirušo ķermeni, kuru viņš
neparīst. Je parādās cilvēka ķermenis identi-
ficēšana ar savu īsto es, kas faktiski ir mel-
dīga. Ķermenis pielīdzināms parastajam
inkluzes tērpam, turpretim dvēsele ir mū-
šīga atsvabinājusies no pēdējā, tas ir no sava
fiziskā tērsa, pāriet svētlaimes jeb bebesu
valstībā.

Latviešu tautas pasakas lasot, mē-
ģināju viņās iedzīvinātis un atrast šo pa-
saku ideālu. Spriežot no tām pasakām,
kuras ir lasīju, jāsecina, ka tāmēr katrē
pasakā slēpjas ļoti drīzā doma, kuras ap-
vienojāt, nonēkam pie tautas pasaku
ideāla resp. personības ideāla - cilvēka

kā pilnvērtīgas būtnes, kas aprīnō sevi visā
cilvēku labē īpašībā, piedēvētas pašās
Jēlotām personām. Tās būtu tādas: per-
sonīgā krietnība, vienkāršība, labrādība, ap-
domība, mierīgums, kautība, drēceles tīrība,
šķīstība, sirds skaidrība, drošrādība, stingro-
griba, stipra ticība sev pašam, pieticība, pare-
mība, pacietība, pašlausība, cāklums (mūkstis
un bērnība), fiziskais spēks (stiprināxi), verbālība,
nesahiecināma palātība, darba mīlestība un īsta
draudzība; Laimes-mēts novēlējums pēc nopel-
niem - labā uztvara par launo, nolemtā līstina
novērsāns ar savu gaišo spēku - ēfisko spēku
un launo darbu seks pēc nāves viss tas
ciēsā saistās ar personības ideālu.

Tārejot aizsaulē cilvēks iegūst īsto at-
zinu par savu esamību.

Literatūra:

Leh. pesakas un tēkas prof. P. Šmits senop.

Rīgā, 1937.g. 9. jūlijā.